

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία

Α΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Ομήρου, «Οδύσσεια» α 1-25

Τίτλος:

«Το προοίμιο της Οδύσσειας»

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ-ΚΥΡΙΑΚΗ ΜΠΙΤΖΕΛΕΡΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Το προίμιο της «Οδύσσειας»

Δημιουργός

Παναγιώτα - Κυριακή Μπιτζελέρη

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Ιανουάριος 2014

Διδακτική/Θεματική Ενότητα

Ομήρου, «Οδύσσεια» - Προίμιο, α 1-25.

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

—

Χρονική διάρκεια

7 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο / ιστοσελίδα τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Οι μαθητές πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με την εργασία σε ομάδες, με την πλοήγηση στο διαδίκτυο και τη διαχείριση σελίδων αναζήτησης, καθώς και με τη δημιουργία βίντεο, αρχείων Notebook, εγγράφων Word και παρουσιάσεων στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Καθώς οι μαθητές δουλεύουν σε ομάδες, πρέπει να εξασφαλιστεί από τον διδάσκοντα ότι ένας τουλάχιστον μαθητής σε κάθε ομάδα είναι εξοικειωμένος με τα παραπάνω. Είναι χρήσιμο γενικότερα να αποδοθούν ρόλοι στις ομάδες (π.χ. γραμματέας, χειριστής Η/Υ, δημιουργός παρουσίασης κ.λπ.), ώστε να καλύπτονται όλες οι ανάγκες και να μη σπαταλάται χρόνος.

Ο διδάσκων πρέπει να είναι εξοικειωμένος με το περιβάλλον των Windows (Word, PowerPoint), με το πρόγραμμα Notebook, με τα ηλεκτρονικά λεξικά και γενικότερα με την πλοήγηση στο διαδίκτυο. Χρειάζεται να έχει δημιουργήσει μια «ιστοσελίδα του μαθήματος», ώστε εκεί οι μαθητές να ανεβάζουν το υλικό που δημιουργούν, αλλά και να βρίσκουν τα Φύλλα Εργασίας τους και άλλες πληροφορίες που ο διδάσκων κρίνει ότι χρειάζεται να έχουν. Φυσικά, ο ίδιος πρέπει να είναι εξοικειωμένος με την *ομαδοσυνεργατική μέθοδο* και τον τρόπο διεξαγωγής μιας ερευνητικής εργασίας με μαθητές.

Στο σχολείο πρέπει να υπάρχει εργαστήριο πληροφορικής ή τρεις φορητοί Η/Υ (ένας για κάθε ομάδα) με σύνδεση στο διαδίκτυο και δυνατότητα δημιουργίας εγγράφων, παρουσιάσεων, αρχείων Notebook και βίντεο. Στην τελική φάση του σεναρίου χρειάζεται βιντεοπροβολέας, για να προβάλουν οι μαθητές τις εργασίες τους. Θα ήταν τέλος χρήσιμη η ύπαρξη SmartBoard, για την παρουσίαση των εργασιών που αξιοποιούν το Notebook.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο παρόν σενάριο οι μαθητές επεξεργάζονται όλα τα βασικά θέματα του προοιμίου της «Οδύσσειας» (δομή – χρόνος – τόπος – πρόσωπα – θέματα - μορφολογικά στοιχεία). Δουλεύουν σε ομάδες, διεξάγουν την προσωπική τους έρευνα σε ηλεκτρονικές πηγές, μαθαίνουν σταδιακά να εντοπίζουν την πληροφορία, να εφαρμόζουν τη γνώση αυτή στο κείμενό τους, αλλά και να παράγουν δικό τους ψηφιακό «υλικό» με τρόπο που καλλιεργεί τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Στόχος στο σενάριο αυτό είναι οι μαθητές να εντοπίσουν τις πληροφορίες που χρειάζονται και να παραγάγουν το δικό τους υλικό με τη βοήθεια των ΤΠΕ καλλιεργώντας την αυτενέργεια, τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους. Ο διδάσκων σε όλη τη διαδικασία παραμένει συνεργάτης του μαθητή του και αποποιείται τη λογική της αυθεντίας (Vygotsky). Επιδιώκεται, δηλαδή, οι μαθητές να μεταβούν από την παθητική πρόσληψη έτοιμων πληροφοριών στη διερεύνηση και τη διατύπωση προσωπικής άποψης (Τσάφος, 2004). Επίσης, υιοθετείται η μέθοδος του Σχεδιασμού με βάση την πολυτροπική θεωρία της επικοινωνίας και τους πολυγραμματισμούς (Cope & Kalantzis 2000, Kalantzis & Cope 2008, Kress & van Leeuwen 2001).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να αποκτήσουν ενσυναίσθηση για τα προβλήματα και τις περιπέτειες του Οδυσσέα, αποκτώντας μια πρώτη άποψη για τον ομηρικό ήρωα.
- Να γνωρίσουν τον τόπο, τον χρόνο, τους ήρωες, τους θεούς και τη βασική πλοκή της «Οδύσσειας».
- Να έχουν μια πρώτη επαφή με τον ομηρικό κόσμο, θέτοντας τα θεμέλια σταδιακά για σύγκριση με τις αντιλήψεις, τις αξίες και τις συνήθειες του σήμερα.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να δημιουργήσουν πολυτροπικά και μονοτροπικά κείμενα (βίντεο, παρουσιάσεις, έγγραφα Word, αρχεία Notebook, χάρτες κ.λπ.).
- Να εξασκηθούν στη συγγραφή ολοκληρωμένης δομικά παραγράφου.
- Να εντοπίσουν τα δομικά μέρη του προοιμίου, τη λειτουργία τους αλλά και εν γένει τον ρόλο του προοιμίου σε ένα έπος.
- Να μελετήσουν τον ρόλο του επιθέτου και να αντιληφθούν τη διάκριση περιγραφικού-χαρακτηριστικού επιθέτου.
- Να αντιληφθούν την κυριολεκτική και τη μεταφορική χρήση μιας λέξης.
- Να αντιληφθούν σε ένα πρώτο επίπεδο τη σύνδεση της γλώσσας του πρωτότυπου κειμένου με τη νεοελληνική απόδοσή του.
- Να εξοικειωθούν με τη χρήση ηλεκτρονικού λεξικού.
- Να δοκιμάσουν τις τεχνικές της δημιουργικής γραφής.
- Να αντιληφθούν τη λειτουργία των αφηγηματικών τεχνικών (κυρίως ως προς τον χρόνο).
- Να εξασκηθούν στην περιγραφή τόπων-διαδρομών.

Γραμματισμοί

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να διερευνήσουν το προοίμιο της «Οδύσσειας» με τη βοήθεια ψηφιακών πόρων.
- Να εντοπίσουν την πληροφορία στο διαδίκτυο, να την αξιολογήσουν και να την εφαρμόσουν στην εργασία τους, όπως τους εξυπηρετεί. Να αξιοποιήσουν στοιχεία από περισσότερες από μία ιστοσελίδες.
- Να δημιουργήσουν το δικό τους προϊόν (ψηφιακό και μη).
- Να εξοικειωθούν με τη χρήση ηλεκτρονικού λεξικού.
- Να εφαρμόζουν οδηγίες.
- Να παίρνουν πρωτοβουλίες.
- Να εκφραστούν γραπτά με δημιουργικό τρόπο.
- Να συνδέσουν τα πρόσωπα που συναντούν στο κείμενο με απεικονίσεις τους στην τέχνη.

Διδακτικές πρακτικές

Οι μαθητές / μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να συνεργάζονται αρμονικά και να αναλαμβάνουν ρόλους στην ομάδα τους.
- Να επιδεικνύουν υπευθυνότητα, να ακολουθούν οδηγίες αλλά και να αυτενεργούν στα σημεία όπου χρειάζεται.
- Να σέβονται τους συμμαθητές τους και να διεξάγουν γόνιμο διάλογο.
- Να εξασκήσουν τις επικοινωνιακές δεξιότητες του προφορικού λόγου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στο παρόν σενάριο γίνεται μια προσπάθεια να διερευνήσουν όλα τα θέματα οι ίδιοι οι μαθητές με τον συντονισμό του διδάσκοντος. Ως εκ τούτου, οι ομάδες ασχολούνται τόσο με στοιχεία μορφής, όσο και με στοιχεία περιεχομένου. Εμπλουτίζουν γνώσεις και καλλιεργούν δεξιότητες με τη βοήθεια των ΤΠΕ σε μια προσπάθεια να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με τον ομηρικό κόσμο. Ας μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για την πρώτη

τους επαφή με την αρχαία ελληνική γραμματεία και σκοπός είναι να διατηρηθεί και - γιατί όχι;- ακόμη και να επαυξηθεί η περιέργεια και ο ενθουσιασμός τους για αυτόν τον νέο κόσμο, τον κόσμο του έπους. Από την πρώτη μάλιστα στιγμή οι μαθητές αντιλαμβάνονται στην πράξη όλες τις πτυχές ανάλυσης του κειμένου που θα ακολουθούνται γενικότερα στην προσέγγιση της «Οδύσσειας» στην Α΄ Γυμνασίου. Η δε *ομαδοσυνεργατική* μέθοδος βοηθά τους μαθητές να γίνουν «ομάδα», γεγονός που συμβάλλει θετικά γενικότερα στη λειτουργία της τάξης. Οι μαθητές αποποιούνται τις ταμπέλες «καλός, μέτριος ή κακός στα φιλολογικά» και παίρνουν ρόλους που τους ταιριάζουν και ενθαρρύνονται να συνεισφέρουν ο καθένας στο μέτρο των δυνατοτήτων του στην όλη διαδικασία. Όλα αυτά είναι πολύτιμα σε κάθε μάθημα, αλλά η αξία τους πολλαπλασιάζεται, αν λάβουμε υπόψη μας ότι το παρόν σενάριο διεξάγεται στα πρώτα μαθήματα της πρώτης τάξης του γυμνασίου.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η διδασκαλία του προοιμίου της «Οδύσσειας» (ραψωδία α, στ.1-25) αποτελεί μέρος της διδακτέας ύλης, σύμφωνα με το [ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ](#). Συγκεκριμένα, οι μαθητές γνωρίζουν την έννοια του προοιμίου, τη δομή και τον ρόλο του, τους βασικούς ήρωες και θεούς, τον χρόνο και τον τόπο του ομηρικού κειμένου. Το κείμενο βρίσκεται στην [1^η ενότητα](#) του σχολικού εγχειριδίου «Ομήρου *Οδύσσεια*».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ στο παρόν σενάριο εμπλέκονται στη μαθησιακή διαδικασία για τον εντοπισμό της γνώσης σε ψηφιακούς πόρους, την αξιολόγηση και την επιλογή του υλικού που χρειάζεται, τον εντοπισμό της γνώσης αυτής στο ομηρικό κείμενο και τη δημιουργία του τελικού εξαγόμενου, καθώς οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν το δικό τους ψηφιακό υλικό, ένα πολυτροπικό κείμενο. Επιπλέον, όλοι οι μαθητές καλούνται να συνεισφέρουν στις εκάστοτε δραστηριότητες, εφόσον ανακαλύπτουν την πληροφορία εξαρχής και συνεργάζονται μεταξύ τους. Τέλος, η ποικιλία στη χρήση των ΤΠΕ αποσκοπεί αφενός στην τόνωση του ενδιαφέροντος και του κινήτρου

από την πλευρά των μαθητών, και αφετέρου στην καλλιέργεια του ψηφιακού γραμματισμού και της δημιουργικότητάς τους.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Νεοελληνική Γλώσσα Γ΄ Γυμνασίου: Ενότητα 3Δ- Σχήματα λόγου. [Κυριολεξία και Μεταφορά](#).

Ομηρικά Έπη: «Ιλιάδα» Β΄ Γυμνασίου, [Α 1-53](#).

Ομηρικά Έπη: «Οδύσσεια» Α΄ Γυμνασίου, [α 1-25](#).

ΗΣΙΟΔΟΣ, [«Θεογονία» 1-35](#) (απόσπασμα 14). Στο συλλογικό έργο των Στεφανόπουλου, Θ. Κ., Τσιτσιρίδη, Στ., Αντζουλή, Λ. & Γ. Κριτσέλη, *Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας* I-III. 2002. Αθήνα: ΟΕΔΒ, τ.1 [Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα – Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας].

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Διδάσκοντας την Ιλιάδα – [Ιλιάδα Α 1-53: Παράλληλα κείμενα](#) [«Ελληνικός Πολιτισμός»: Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].

Κορνάρου, Β. 1991. [Ερωτόκριτος](#). Επιμ. Σ. Ξανθουδίδης. Αθήνα: Δωρικός [Ένωση Κρητών Φοιτητών Βόλου «Ερωτόκριτος» - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας].

[Το προοίμιο της «Οδύσσειας»](#). Στο «Ομήρου Οδύσσεια». 1992. Μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτης. Αθήνα: Στιγμή [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα – Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας].

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Λογισμικά

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: [Ομηρικά Έπη Α΄ και Β΄ Γυμνασίου](#) [εφαρμογή υποστηρικτικού υλικού – Ψηφιακό Σχολείο].

Φωτογραφίες/ Εικόνες

[Εικόνες εμπνευσμένες από την Οδύσσεια](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].

Ιστοσελίδες

Διδάσκοντας την Οδύσσεια – [Οδύσσεια α 1-25](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο]

[Glogster](#) [Διαδικτυακή εκπαιδευτική πλατφόρμα]

[Google Images](#) [Υπηρεσία αναζήτησης εικόνων]

[Google Maps](#) [Πρόγραμμα διαδικτυακής προβολής χαρτών]

[Movie Maker](#) [Ελεύθερο λογισμικό επεξεργασίας παρουσιάσεων, ταινιών και ήχου].

[Photoshop](#) [Λογισμικό επεξεργασίας εικόνων]

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-[Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής: Σύνθετη αναζήτηση](#).

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ Φάση (3 διδακτικές ώρες)

Στην Α΄ Φάση του σεναρίου οι μαθητές χωρίζονται σε τρεις ομάδες με δική τους επιλογή ή με υπόδειξη του διδάσκοντος. Στις ομάδες τους αποδίδονται συγκεκριμένοι ρόλοι, π.χ. χειριστής Η/Υ, γραμματέας, υπεύθυνος σημειώσεων κ.λπ. Σε κάθε ομάδα χρειάζεται να υπάρχει τουλάχιστον ένας μαθητής εξοικειωμένος με τη χρήση του Η/Υ και την πλοήγηση στο διαδίκτυο. Αμέσως ανοίγουν το [Κοινό Φύλλο Εργασίας Α΄ Φάσης](#) που θα βρουν στην ιστοσελίδα του μαθήματος. Ο διδάσκων έχει φροντίσει έγκαιρα να ανεβάσει τα Φύλλα Εργασίας στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα.

Οι μαθητές καλούνται να διαβάσουν [το προοίμιο της «Οδύσσειας»](#) από το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο. Εάν ο διδάσκων το κρίνει απαραίτητο, μπορεί να προχωρήσει ο ίδιος σε μια εκφραστική ανάγνωση, ενώ οι μαθητές παρακολουθούν το

κείμενό τους. Κατόπιν, διαβάζουν τον ορισμό του προοιμίου, που βρίσκουν στα σχόλια κάτω από το κείμενο, και τον συμπληρώνουν στο Φύλλο Εργασίας. Στη συνέχεια, προσπαθούν να εντοπίσουν τη δομική ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου προοιμίου και ανιχνεύουν τα δομικά του μέρη. Εστιάζουν την προσοχή τους μέσω των κατευθυνόμενων ερωτήσεων στην έκταση, τη θεματολογία και τον αφηγητή και κρατούν σημειώσεις σε αρχείο Word. Ακολουθεί μία δραστηριότητα σύγκρισης του προοιμίου της «Οδύσσειας» με άλλα προοίμια, όπως των έργων «Θεογονία» και «Έργα και Ημέραι» του Ησίοδου, της «Ιλιάδας» του Ομήρου, του «Ερωτόκριτου» του Κορνάρου και του έπους του Γκιλγκαμές, τα οποία βρίσκουν και επεξεργάζονται μέσω δοσμένων διαδικτυακών συνδέσεων. Οι μαθητές καλούνται να καταγράψουν σε πίνακα τις ομοιότητες και τις διαφορές που διέκριναν. Η φάση αυτή ολοκληρώνεται με δημιουργική γραφή, εφόσον παροτρύνονται να γράψουν ένα δικό τους προοίμιο κατά το πρότυπο του Ομήρου σε μια δική τους ιστορία. Οι ομάδες αποθηκεύουν το Φύλλο Εργασίας με το όνομα της ομάδας τους στην ιστοσελίδα του μαθήματος και το παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους.

Η αξιολόγηση στη φάση αυτή στηρίζεται στην επάρκεια των συλλεχθέντων πληροφοριών σχετικά με το προοίμιο της «Οδύσσειας», καθώς και των ομοιοτήτων και των διαφορών στη δραστηριότητα σύγκρισης των προοιμίων. Η άσκηση της δημιουργικής γραφής ελέγχεται εκφραστικά ως παραγωγή λόγου και δομικά ως προς το εάν ακολουθήθηκε ή όχι το πρότυπο του προοιμίου της «Οδύσσειας». Ο διδάσκων, εφόσον το κρίνει απαραίτητο, μπορεί να συναξιολογήσει την παρουσίαση των πληροφοριών στην ολομέλεια αλλά και τον βαθμό συνεργασίας των ομάδων, όμως ίσως κάτι τέτοιο να είναι κάπως πρώιμο, αν αναλογιστεί κανείς την ηλικία και την εξοικείωση των μαθητών με αυτές τις μεθόδους.

Β' Φάση (2 διδακτικές ώρες)

Στη φάση αυτή οι μαθητές παραμένουν στις ομάδες τους, ωστόσο επεξεργάζονται διαφορετικά Φύλλα Εργασίας.

Οι μαθητές της 1^{ης} ομάδας, λοιπόν, καλούνται να διαβάσουν και πάλι το προοίμιο από το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο. Αποστολή τους είναι να δημιουργήσουν ένα αρχείο notebook με τα εξής χαρακτηριστικά: στην κορυφή της σελίδας του θα τοποθετήσουν το κείμενο του προοιμίου και στη βάση της θα σχεδιάσουν μια χρονογραμμή. Το κείμενο θα φροντίσουν να έχει «σπάσει» σε μικρότερες φράσεις, έτσι ώστε με *drug and drop* να τοποθετήσουν τα γεγονότα που περιγράφονται στο προοίμιο πάνω στη χρονογραμμή, προκειμένου να γίνεται αντιληπτή η γραμμική διαδοχή τους στον άξονα του χρόνου. Τελικό προϊόν είναι η δημιουργία ενός βίντεο με τη βοήθεια του εργαλείου καταγραφής βίντεο της οθόνης, όπου θα αποτυπώνονται διαδοχικά οι κινήσεις τους (από τη στιγμή που θα ξεκινήσουν το *drug and drop*). Δίνεται, επίσης, η οδηγία να χρωματίσουν με διαφορετικό χρώμα τις φράσεις που αφορούν γεγονότα συντελεσμένα και αυτά που πρόκειται να συμβούν. Ο διδάσκων αναλόγως με την εξοικείωση των μαθητών με το SmartBoard και το λογισμικό του, μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να επαναλάβουν όλη τη διαδικασία *drug and drop* –και όχι μόνο να προβάλουν το βίντεο- κατά την παρουσίαση της δουλειάς τους στους συμμαθητές τους. Εάν κριθεί απαραίτητο, η δραστηριότητα μπορεί να απλουστευθεί περαιτέρω και να ζητηθεί από τους μαθητές να φτιάξουν μία χρονογραμμή με τα γεγονότα στη σωστή σειρά σε ένα απλό αρχείο παρουσίασης (PowerPoint). Ολοκληρώνοντας τη δραστηριότητα, καλούνται να γράψουν τα συμπεράσματά τους σχετικά με τον χρόνο έναρξης της αφήγησης αλλά και τον τρόπο με τον οποίο τα γεγονότα παρατίθενται. Ο διδάσκων υπενθυμίζει στους μαθητές ότι πρέπει να εστιάσουν στη χρονική αλληλουχία των γεγονότων. Στη συνέχεια, καλούνται να εντοπίσουν τους τόπους που αναφέρονται σε αυτούς τους στίχους και να δημιουργήσουν έναν δικό τους χάρτη με τη βοήθεια του εργαλείου Google Maps και του λογισμικού Ομηρικά Έπη Α΄ και Β΄ Γυμνασίου, όπου θα απεικονίζονται οι τόποι αυτοί. Και πάλι οι μαθητές λαμβάνουν την οδηγία να χρησιμοποιήσουν διαφορετικό χρώμα για τις περιοχές που έχει ήδη επισκεφθεί ο Οδυσσεάς και για αυτές στις οποίες πρόκειται να μεταβεί στο μέλλον. Μετά την

ολοκλήρωση του χάρτη, οι μαθητές πρέπει να περιγράψουν τις περιπέτειες του Οδυσσέα σε μία παράγραφο. Τέλος, αποθηκεύουν το σύνολο των εργασιών τους με το όνομα της ομάδας τους στην ιστοσελίδα του μαθήματος και τις παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης.

Η *αξιολόγηση* της ομάδας 1 σε αυτήν τη φάση βασίζεται στα εξαγόμενα προϊόντα, δηλαδή στο αρχείο notebook και στο βίντεο αυτού, στον χάρτη και στην παράγραφο περιγραφής. Συναξιολογείται και το Φύλλο Εργασίας με τις όποιες σημειώσεις συμπλήρωσαν εκεί οι μαθητές.

Οι μαθητές της 2^{ης} ομάδας καλούνται να διαβάσουν και πάλι το προοίμιο εστιάζοντας στα πρόσωπα, θεϊκά και ανθρώπινα. Αφού τα εντοπίσουν, πρέπει να απαρτίσουν έναν πίνακα με τις λέξεις/φράσεις που τα προσδιορίζουν και αποδίδουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, και να προσπαθήσουν να τα αντικαταστήσουν με άλλα παρατηρώντας τις αλλαγές που προκύπτουν. Στόχος της δραστηριότητας είναι να αντιληφθούν τον ρόλο των *χαρακτηριστικών και των περιγραφικών* επιθέτων, καθώς και τη μεταξύ τους διαφορά. Τελικό εξαγόμενο αυτής της ομάδας είναι η δημιουργία μιας παρουσίασης με την ηθογράφιση των βασικών προσώπων. Οι μαθητές καλούνται να αναζητήσουν και σχετικές απεικονίσεις των προσώπων αυτών και να τις προσθέσουν συνοδευτικά στην παρουσίασή τους. Ολοκληρώνοντας την προσπάθειά τους, ανεβάζουν τις εργασίες τους με το όνομα της ομάδας στην ιστοσελίδα του μαθήματος και τις παρουσιάζουν στην ολομέλεια.

Η *αξιολόγηση* της ομάδας 2 σε αυτήν τη φάση στηρίζεται στο συμπληρωμένο Φύλλο Εργασίας, στον πίνακα με τα επίθετα, χαρακτηριστικά και περιγραφικά και τα πιθανά συνώνυμά τους, καθώς και στη συνολική παρουσίαση των ηθογραφήσεων και των απεικονίσεων των βασικών προσώπων του προοιμίου.

Οι μαθητές της 3^{ης} ομάδας καλούνται να διαβάσουν και πάλι τους στίχους του προοιμίου από το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο και στη συνέχεια τους ίδιους στίχους από το πρωτότυπο κείμενο. Αποστολή τους μεταξύ άλλων είναι ο εντοπισμός στο αρχαίο κείμενο των επιθέτων που προσδιορίζουν τον Οδυσσέα, τη Μούσα και τους

συντρόφους, της νεοελληνικής τους απόδοσης και η κατάρτιση ενός πίνακα με τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Στη συνέχεια, βρίσκουν στο ηλεκτρονικό λεξικό την ετυμολογία και τη σημασία αυτών των επιθέτων και εμπλουτίζουν τον πίνακά τους. Εστιάζουν κατόπιν στη σημασία ομηρικών φράσεων που χρησιμοποιούνται και στις μέρες μας, με σκοπό να βρουν το αρχικό τους νόημα και τα νεοελληνικά παράγωγά τους. Ολοκληρώνουν την αποστολή τους εντοπίζοντας τις λέξεις / φράσεις του κειμένου που έχουν μεταφορική σημασία και προσπαθώντας να τις αντικαταστήσουν με τις αντίστοιχες κυριολεκτικές, παρατηρώντας τις αλλαγές στο ύφος και στο νόημα των λεγομένων. Τέλος, συνθέτουν μία παρουσίαση συγκεντρώνοντας όλα τα στοιχεία των ερευνών τους, την αποθηκεύουν στην ιστοσελίδα του μαθήματος με το όνομα της ομάδας τους και την παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους.

Η αξιολόγηση της ομάδας 3 σε αυτήν τη φάση θα στηριχθεί στα εξαγόμενα των μαθητικών ερευνών, δηλαδή στο συμπληρωμένο Φύλλο Εργασίας, στον πίνακα των επιθέτων με την αρχαιοελληνική και τη νεοελληνική απόδοσή τους, τα παράγωγα και την ετυμολογία τους, στις παρατηρήσεις για τη λειτουργία της μεταφοράς καθώς και στη συνολική παρουσίαση αυτών των στοιχείων.

Γ' Φάση (2 διδακτικές ώρες)

Στην τρίτη και τελική φάση του παρόντος σεναρίου οι ομάδες παραμένουν τρεις, αλλά ανασυγκροτούνται με τρόπο ώστε σε κάθε ομάδα να βρίσκονται δύο-τρία μέλη από την κάθε ομάδα της προηγούμενης φάσης. [Αποστολή](#) των νέων αυτών ομάδων είναι να αξιοποιήσουν το σύνολο των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν στις προηγούμενες φάσεις, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα «διαφορετικό» πολυτροπικό προίμιο για την «Οδύσσεια» οποιασδήποτε ψηφιακής μορφής επιλέξουν οι ίδιοι. Δίνεται στους μαθητές η οδηγία να αφήσουν ελεύθερη τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους και τους προτείνονται προγράμματα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ([Movie Maker](#), [Photoshop](#), [Glogster](#) κ.ά.). Οι ομάδες

ανεβάζουν το τέχνημά τους στην ιστοσελίδα του μαθήματος και το παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους.

Η *αξιολόγηση* της φάσης αυτής στηρίζεται στο ψηφιακό υλικό που θα δημιουργήσουν οι ομάδες. Τα κριτήρια είναι ο βαθμός χρήσης ΤΠΕ και η συνέπεια στη δομή και στο περιεχόμενο ενός κλασικού ομηρικού προοιμίου.

Η *συνολική αξιολόγηση* της αποτελεσματικότητας του σεναρίου μπορεί να βασιστεί στους μαθητές, οι οποίοι καλούνται να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους σε σχέση με το τι γνώριζαν για το προοίμιο της «Οδύσσειας» πριν από τις δραστηριότητες του σεναρίου, τι χρειάστηκε να μάθουν για να φέρουν εις πέρας τις αποστολές τους και τι τελικά έμαθαν όσον αφορά το εισαγωγικό αυτό μέρος του ομηρικού έπους. Οι μαθητές αλλά και ο διδάσκων αυτή τη φορά μπορούν να εκφέρουν κρίσεις για την αποτελεσματικότητα της όλης διαδικασίας (συνεργασία, σαφήνεια οδηγιών, τι δυσκόλεψε, τι βοήθησε) και τα τελικά προϊόντα (πίνακες, βίντεο, παρουσιάσεις, κείμενα, σημειώσεις).

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κοινό Φύλλο Εργασίας Α΄ Φάσης (3 διδακτικές ώρες)

Να διαβάσετε [τους στίχους 1-25](#) της «Οδύσσειας» από το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο. Να διαβάσετε τον ορισμό του προοιμίου από τα σχόλια και να τον γράψετε παρακάτω:

Ποια ιδιαιτερότητα δομική παρουσιάζει το προίμιο της «Οδύσσειας» στους στίχους 1-25;

Προσπαθήστε να εντοπίσετε **τη δομή** του 1^{ου} προοιμίου:

Επίκληση στη Μούσα: _____ - _____, όπου γίνεται _____

Δίγηση: _____ - _____, όπου γίνεται _____

Παράκληση: _____ - _____, όπου γίνεται _____

Στο 1ο προίμιο μιλά _____.

Στο 2ο προίμιο μιλά _____ και τα **θέματα** που θίγονται είναι

Μελετήστε το προίμιο της [«Θεογονίας»](#) του Ησιόδου, της [«Ιλιάδας»](#) του Ομήρου, του [έπους του Γκιλγκαμές](#), του [«Έργα και Ημέραι»](#) του Ησιόδου και του [«Ερωτόκριτου»](#) και προσπαθήστε να καταγράψετε σε πίνακα τις ομοιότητες και τις διαφορές που εντοπίζετε.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Δημιουργήστε το δικό σας **προοίμιο** σε μία δική σας ιστορία ακολουθώντας το πρότυπο του προοιμίου της «Οδύσσειας».

Φύλλο Εργασίας Β΄ Φάσης (2 διδακτικές ώρες)

Ομάδα 1

Να διαβάσετε τους [στίχους 1-25](#) της «Οδύσσειας» από το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο.

Να δημιουργήσετε ένα αρχείο notebook με τα εξής χαρακτηριστικά: τοποθετήστε το κείμενο (στ. 1-25) στην κορυφή της σελίδας και στη βάση της σχεδιάστε μια **χρονογραμμή**. Τοποθετήστε σταδιακά με *drag and drop* των αντίστοιχων φράσεων τα γεγονότα που περιγράφονται στους στίχους αυτούς πάνω στην χρονογραμμή, ώστε να γίνεται αντιληπτή η γραμμική διαδοχή τους στον άξονα του χρόνου. Να ενεργοποιήσετε το εργαλείο καταγραφής βίντεο της οθόνης, ώστε να δημιουργήσετε ένα βίντεο με τις κινήσεις σας. Μπορείτε να χρωματίσετε διαφορετικά όσα γεγονότα έχουν ήδη λάβει χώρα και όσα πρόκειται να συμβούν.

Τι παρατηρείτε σε σχέση με τον χρόνο έναρξης της αφήγησης και τον τρόπο που τα γεγονότα παρατίθενται;

Ποιοι τόποι αναφέρονται στους στίχους 1-25 της α ραψωδίας της «Οδύσσειας»;

Να δημιουργήσετε έναν δικό σας **χάρτη** με τη βοήθεια του [Google Maps](#), όπου θα απεικονίζονται οι τόποι αυτοί. Χρησιμοποιήστε διαφορετικό χρώμα για τις περιοχές που έχει ήδη επισκεφθεί ο Οδυσσεύς και για αυτές που πρόκειται να επισκεφθεί.

Συμβουλή: Στις εργασίες σας συμβουλευτείτε και τις πληροφορίες του λογισμικού [ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ](#).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
πρόγραμμα για την ανάπτυξη

Φτιάξτε μία παράγραφο **περιγράφοντας** τις περιπέτειες του Οδυσσέα.

Ομάδα 2

Να διαβάσετε τους [στίχους 1-25](#) της «Οδύσσειας» από το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο.

Ποια **πρόσωπα** παρουσιάζονται (θεοί και άνθρωποι) και με ποιες λέξεις/φράσεις αποδίδονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους;

Να φτιάξετε έναν πίνακα σε ένα αρχείο Word με τις παρατηρήσεις σας.

Ποιο είναι το κυρίαρχο **μέρος του λόγου** το οποίο επιλέγεται για την απόδοση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ηρώων;

Ποιος ο ρόλος τους στην κάθε περίπτωση;

A. Τονίζουν μια χαρακτηριστική ιδιότητα του προσώπου (*χαρακτηριστικά*).

B. Προβάλλουν την εικόνα του προσώπου (*περιγραφικά*).

Θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με άλλα; Ποιες αλλαγές θα συνέβαιναν σε αυτή την περίπτωση; Δώστε παραδείγματα.

Να φτιάξετε μία **παρουσίαση** στην οποία θα προβάλετε τα πρόσωπα που εμφανίζονται στο κείμενο αναφέροντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και συνοδεύοντάς τα με σχετικές απεικονίσεις τους.

Συμβουλή: Στην έρευνά σας θα σας βοηθήσουν οι παρακάτω ιστότοποι:

- [Ελληνικός Πολιτισμός](#)
- [Ελληνικός Πολιτισμός 2](#)
- [Σχολικό Εγχειρίδιο](#)
- [Google Images](#)

Ομάδα 3

Να διαβάσετε τους [στίχους 1-25](#) της «Οδύσσειας» από το ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο.

Να διαβάσετε τους στίχους του προοιμίου της «Οδύσσειας» από το [πρωτότυπο](#).

Φτιάξτε έναν πίνακα με τα επίθετα που προσδιορίζουν στο **πρωτότυπο** τη Μούσα, τον Οδυσσέα, τους συντρόφους και την απόδοσή τους στη **νεοελληνική** μετάφραση.

Αναζητήστε στο [ηλεκτρονικό λεξικό](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα την **ετυμολογία** και τη **σημασία** τους.

Ποια είναι η σημασία των λέξεων / φράσεων *νόστιμον ήμαρ, άλγεα πάθεν, ατασθαλίησιν και εταιρών*. Μπορείτε να δώσετε **παράγωγα** των λέξεων αυτών [στα νέα ελληνικά](#);

Ποιες λέξεις / φράσεις του κειμένου της ενότητας έχουν **μεταφορική** σημασία; Να προσπαθήσετε να τις αποδώσετε **κυριολεκτικά**. Τι αλλαγές παρατηρείτε στο ύφος και στο νόημα του κειμένου;

Να συνθέσετε μία **παρουσίαση** με τα αποτελέσματα της έρευνάς σας.

Κοινό Φύλλο Εργασίας Γ΄ Φάσης (2 διδακτικές ώρες)

Να αξιοποιήσετε τα στοιχεία που έχετε συλλέξει στις δραστηριότητες της προηγούμενης φάσης και να γράψετε ένα «διαφορετικό» πολυτροπικό προοίμιο της «Οδύσσειας» οποιασδήποτε ψηφιακής μορφής θέλετε. Μπορείτε να αξιοποιήσετε προγράμματα όπως το [Glogster](#), το [Movie Maker](#), το [Photoshop](#) κ.λπ.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το ψηφιακό υλικό που παράγουν οι μαθητές σε όλες τις φάσεις του παρόντος σεναρίου μπορεί να αξιοποιηθεί γενικότερα στο σχολείο, προκειμένου να προβληθεί σε κάποια έκθεση ή αφιέρωμα στον Όμηρο. Επιπλέον, με αφορμή τις απεικονίσεις των προσώπων αλλά και την ηθογράφησή τους μπορεί να οργανωθεί με τη στήριξη του διδάσκοντος των Καλλιτεχνικών μια έκθεση ζωγραφικής ή να συλλεχθούν και να προβληθούν και άλλα έργα τέχνης με συναφή θεματολογία.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Είναι πιθανό να προκύψουν δυσκολίες στην εφαρμογή του σεναρίου λόγω της έλλειψης εξοικείωσης των μαθητών με το συγκεκριμένο αντικείμενο ή / και με τις ΤΠΕ που απαιτούνται για τη δημιουργία των ψηφιακών πόρων. Εφόσον χρονικά είναι δύσκολο ο διδάσκων να προετοιμάσει τους μαθητές (το προίμιο διδάσκεται στην αρχή της σχολικής χρονιάς), μπορεί να απλοποιήσει τις δραστηριότητες μειώνοντας τον αριθμό τους ή / και ζητώντας από τους μαθητές τη δημιουργία μόνο παρουσιάσεων και κειμένων.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cope, B. & M. Kalantzis (eds). 2000. *Multiliteracies. Literacy Learning and the Design of Social Features*. London: Routledge.

Kalantzis, M. & B. Cope. 2008. *Νέα Μάθηση. Μετασχηματιστικοί Σχεδιασμοί για την Παιδαγωγική και την Αξιολόγηση*.

<http://neamathisi.com/learning-by-design/>

Κομνηνού - Κακριδή Ο. 1998 [1969]. *Σχέδιο και τεχνική της Οδύσσειας*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ιδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.

http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf

Κουτσογιάννης, Δ. & Μ. Αλεξίου. 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/anaptuxe_senarion_-_glossa_deutero bathmia_ekpaideuse..pdf

Kress, G. & T. van Leeuwen. 2001. *Multimodal Discourse. The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Arnold.

Τσάφος, Β. 2004. *Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Φουντοπούλου, Μ.-Ζ. 2006. «Αρχές Μάθησης και καλλιέργεια της κριτικής σκέψης: εφαρμογή στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στο *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης*, 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Κριτική, Δημιουργική, Διαλεκτική Σκέψη στην Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη». Αθήνα: Ατραπός, 58-73.

http://www.elliepek.gr/documents/3o_synedrio_eisigiseis/fountopoulou.pdf

Vygotsky, L. S. 1978. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge MA: Harvard University Press.

[02/01/2014]